

College voor Toetsen en Examens

LATIJNSE TAAL EN CULTUUR VWO

VAKINFORMATIE
STAATSEXAMEN 2023

Versie: 1 april 2022

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

INHOUD

1	INLEIDENDE OPMERKINGEN	4
2	EXAMENPROGRAMMA	4
3	CENTRAAL EXAMEN	6
4	COLLEGE-EXAMEN	7
5	BEREKENING EINDCIJFER	8
	BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF 2023	9
	BIJLAGE 2 VOORBLAD	12

1 INLEIDENDE OPMERKINGEN

- Het staatsexamen Latijnse taal en cultuur bestaat uit een schriftelijk centraal examen (paragraaf 3) en een mondeling college-examen (paragraaf 4).
- Je moet uiterlijk 1 april 2023 een verslag van de gekozen activiteit voor het mondeling college-examen in tweevoud indienen bij DUO (zie paragraaf 4). Voor het mondeling college-examen neem je een eigen exemplaar mee.
- In het document 'Toegestane hulpmiddelen' (onder [Vakinformatie voor het staatsexamen](#) op de site van DUO) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf voor het examen moet meenemen.
- Je mag een Latijn-Nederlands woordenboek met grammaticaoverzicht bij het examen gebruiken.
- Je kunt je voorbereiden met behulp van een lesmethode.
- Oefenmateriaal voor het examen staat op [Oefenen voor het staatsexamen vo](#), en ook op [Examenblad.nl](#).

2 EXAMENPROGRAMMA

Het examenprogramma is verdeeld in domeinen (A, B, C en D). Bij elk domein horen subdomeinen en eindtermen (A1-2, B1-2, C1-2 en D).

In onderstaande tabel geeft een 'ja' aan in welk examen een (sub)domein en eindterm getoetst kan worden.

De concrete staatsexamenstof voor een bepaald examenjaar bestaat uit:

1. een opsomming van veronderstelde kennis over de taal (de zogenoemde minimumlijst bij elk pensum; in [Bijlage 1](#) wordt hiervoor verwezen naar [Examenblad.nl](#))
2. een opsomming van de te bestuderen teksten (de zogenoemde examenpensa, zie [Bijlage 1](#))
3. een korte omschrijving van de achtergrondkennis die hoort bij elk pensum; in [Bijlage 1](#) wordt hiervoor verwezen naar [Examenblad.nl](#))

NB: het staatsexamen betreft twee pensa: een voor het centraal examen en een voor het mondeling college-examen. Het centraal examen gaat over het pensum van het examenjaar zelf; het mondeling college-examen gaat over het pensum dat een jaar eerder onderwerp was voor het centraal examen.

Tabel 1 verdeling van domeinen, subdomeinen en eindtermen over de verschillende examens

domeinen	subdomeinen en eindtermen	centraal examen	mondeling college-examen
A Reflectie op klassieke teksten en antieke cultuur	A1 Reflectie op klassieke teksten Je kunt je begrip van Latijnse en klassieke, vertaalde teksten demonstreren door: <ul style="list-style-type: none"> • een ongeziene passage te vertalen (<i>alleen van toepassing op het centraal examen</i>); • een passage uit het pensum te vertalen (<i>alleen van toepassing op het college-examen</i>); • een passage te analyseren en interpreteren vanuit taalkundig, letterkundig en cultuurhistorisch perspectief; • een passage vanuit taalkundig, letterkundig en cultuurhistorisch perspectief te vergelijken met andere 	ja	ja

domeinen	subdomeinen en eindtermen	centraal examen	mondeling college-examen
	cultuuruitingen uit de oudheid of latere perioden.		
Reflectie op klassieke teksten en antieke cultuur	A2 Reflectie op antieke cultuur Je kunt: <ul style="list-style-type: none"> antieke cultuuruitingen van verschillende cultuurdomeinen plaatsen in hun historische en culturele context en met elkaar in verband brengen; antieke cultuuruitingen onderzoeken en je bevindingen formuleren. 	nee	ja
B Reflectie op relaties tussen de antieke cultuur en de latere Europese cultuur	B1 Antieke en eigentijdse cultuur Je kunt door de bestudering van de Latijnse en klassieke, vertaalde teksten tegen de achtergrond van de antieke cultuur: <ul style="list-style-type: none"> onderwerpen actualiseren die voortvloeien uit een confrontatie tussen deze teksten en eigentijdse ontwikkelingen; de eigentijdse cultuur plaatsen in het perspectief van de klassieke traditie waarin Europa staat. 	ja	ja
Reflectie op relaties tussen de antieke cultuur en de latere Europese cultuur	B2 Antieke cultuur en receptiegeschiedenis Je kunt door de bestudering van de Latijnse en klassieke, vertaalde teksten tegen de achtergrond van de antieke cultuur: <ul style="list-style-type: none"> voorbeelden uit de receptiegeschiedenis herkennen, deze plaatsen in de context van de desbetreffende periode in de Europese cultuur en de van toepassing zijnde werkingsmechanismen noemen cultuuruitingen uit de latere Europese cultuur vergelijken met antieke cultuuruitingen 	nee	ja
C Zelfstandige oordeelsvorming	C1 Reactie op cultuuruitingen Je kunt een beargumenteerde reactie formuleren op de inhoud van voorgelegde teksten en andere cultuuruitingen uit de oudheid en latere tijden.	ja	ja
Zelfstandige oordeelsvorming	C2 Relatie tussen antieke cultuuruitingen en receptiegeschiedenis Je kunt cultuuruitingen uit de latere Europese cultuur vergelijken met antieke cultuuruitingen en daarover een beargumenteerd oordeel geven.	nee	ja

domeinen	subdomeinen en eindtermen	centraal examen	mondeling college-examen
D Informatievaardigheden	Informatie vergaren en verwerken <ul style="list-style-type: none"> • doelgericht informatie en bronnenmateriaal zoeken, beoordelen, selecteren en verwerken, o.a. met gebruik van het woordenboek; • (verworven) informatie verwerken en daaruit beredeneerde conclusies trekken; • gebruikmaken van verschillende ICT-toepassingen bij Latijnse Taal en Cultuur (LTC); • adequaat schriftelijk, mondeling en digitaal in het publieke domein communiceren over onderwerpen uit het vakgebied LTC; • bij het verwerven van vakkennis en vakvaardigheden reflecteren op eigen belangstelling, motivatie en leerproces. 	ja	ja

3 CENTRAAL EXAMEN

In het centraal examen wordt onderzocht of je

- kunt reflecteren op klassieke teksten,
- kunt reflecteren op relaties tussen de antieke cultuur en de latere Europese cultuur,
- een zelfstandig oordeel kunt vormen over cultuuruitingen, en
- informatievaardigheden hebt,

zoals beschreven in [2 Examenprogramma](#).

Deze kennis en vaardigheden worden geëxamineerd aan de hand van een jaarlijks wisselend, voorgeschreven pensum van Latijnse en uit het Latijn vertaalde teksten die zijn gekozen vanuit een thematische invalshoek.

Voor het centraal examen 2023 is het volgende pensum vastgesteld:

Kernauteur: Ovidius

Genre: Epos

Aanbevolen editie: *Metamorphoses*, ed. R. Tarrant, P. Ovidi Nasonis *Metamorphoses*, Oxford 2004 (OCT).

Rode draad: misleiding en misverstand

Het pensum staat in [Bijlage 1](#). Informatie over pensum, minimumlijst en achtergrondinformatie staat in de [syllabus 2023 Latijnse taal en cultuur](#) op [Examenblad.nl](#).

In het centraal examen komen de volgende onderdelen aan de orde:

- het vertalen van een *niet* tot het pensum behorende, geannoteerde Latijnse tekst uit het werk van de kernauteur;
- het beantwoorden van vragen over één of meer teksten uit het in het Latijn gelezen pensum;
- het beantwoorden van vragen over één of meer teksten uit het in vertaling gelezen pensum;
- het beantwoorden van vragen over één of meer *niet* tot het pensum behorende, uit het Latijn vertaalde teksten die inhoudelijk verwant zijn met de thematiek van het pensum en/of het beantwoorden van vragen over één of meer *niet* tot het pensum behorende teksten uit latere perioden die inhoudelijk verwant zijn met de thematiek van het pensum.

Het centraal examen duurt 180 minuten.

4 COLLEGE-EXAMEN

In het mondeling college-examen wordt onderzocht of je

- kunt reflecteren op klassieke teksten en de antieke cultuur,
- een zelfstandig oordeel kunt vormen over cultuuruitingen, en
- informatievaardigheden hebt,

zoals beschreven in [2 Examenprogramma](#).

Als je staatsexamen aflegt in zowel Latijn als Grieks zal de cultuurstof enkel bij het eerst afgelegde examen worden geëxamineerd en beoordeeld. Bij het tweede staatsexamen (in de andere klassieke taal) wordt dan de beoordeling van het eerste examen overgenomen. De duur van het tweede examen zal in dat geval verkort worden tot 25 minuten.

Op de site van DUO staan onder het kopje 'Ook mondeling examen doen' [informatiefilmpjes](#) waarin getoond wordt hoe een mondeling college-examen verloopt.

Direct vóór het mondeling college-examen krijg je gedurende 20 minuten de tijd om een casus te bestuderen. Deze casus bevat één of meer passages tekst uit het voorbereide pensum met vragen daarbij. Je kunt deze tekst alvast vertalen en je verdiepen in de vragen. Je mag hierover aantekeningen maken. Deze aantekeningen mag je gebruiken tijdens het examen.

Voor het mondeling college-examen 2023 is het volgende pensum vastgesteld:

Kernauteur: Plinius, schaduwauteur Martialis

Genre: Epistolografie

Aanbevolen edities:

- R.A.B. Mynors: C. Plini Caecili Secundi Epistularum libri decem. Oxford 1963.
- R.A.B. Mynors: XII Panegyrici Latini. Oxford 1964.
- D.R. Shackleton Bailey: M. Valerii Martialis Epigrammata. Stuttgart 1990.

Rode draad: "Over leven onder de keizers"

Het pensum staat in [Bijlage 1](#). Informatie over pensum, minimumlijst en achtergrondinformatie staat in de [syllabus 2022 Latijnse taal en cultuur](#) op Examenblad.nl.

Het mondeling college-examen bestaat vervolgens uit:

1. taalbeheersing: je vertaalt de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde passage(s) tekst uit het pensum
2. tekstbeheersing: je beantwoordt vragen over de vorm, inhoud en achtergrond van de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde passage(s) tekst uit het pensum
3. de antieke cultuur en de doorwerking daarvan:

Je beantwoordt vragen over:

 - a. literaire, filosofische en cultuurhistorische aspecten van de antieke cultuur (tot 500 na Christus) en de doorwerking daarvan, mede naar aanleiding van de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde tekst uit het pensum
 - b. het voorgeschreven onderwerp: het Paleis op de Dam. Hierbij staat de beeldtaal van de klassieke oudheid zoals die in het Paleis op de Dam zichtbaar is, centraal.

De vragen hebben betrekking op:

 - architectuur
 - verhalengoed
 - beeldende kunst
 - filosofie

Een voorbereidend bezoek aan het Paleis op de Dam is raadzaam, maar niet verplicht.
 - c. het verslag van één activiteit naar keuze, te kiezen uit:
 - een bezoek aan een museum over de antieke cultuur
 - het bezoeken van een (opera)concert dat, of een theateruitvoering die, relatie heeft met de klassieke oudheid;
 - als achtergrondinformatie bestudeer je hierbij
 - inhoud, vorm en uitvoeringspraktijk van de bezochte uitvoering
 - de relatie van deze uitvoering met de antieke inhoud, antieke vorm en antieke uitvoeringspraktijk.

In het verslag van de gekozen activiteit moet aandacht worden besteed aan voorbereiding, ervaring en reflectie. Hierbij komen de inhoudelijke aspecten van de eindtermen A2, B2 en C2 aan de orde (zie [2 Examenprogramma](#)).

De omvang van het verslag naar aanleiding van de activiteit moet minimaal twee en maximaal drie A4'tjes zijn (exclusief afbeeldingen, inhoudsopgave, noten en bronvermelding), getypt met standaard regelafstand en lettergrootte 12. Dit aantal is exclusief het voorblad, waarvan in [Bijlage 2](#) een voorbeeld is gegeven.

Dit verslag dient op papier in tweevoud uiterlijk 1 april 2023 ingestuurd te zijn aan:
DUO staatsexamens vo
Postbus 30158
9700 LK Groningen

Een eigen exemplaar neem je mee naar het examen.
Neem contact op met [DUO](#) als je na drie weken nog geen ontvangstbevestiging hebt ontvangen.
Kandidaten die geen verslag hebben opgestuurd, worden niet opgeroepen voor het examen.
De regeling voor het opsturen geldt alleen voor de staatsexamenkandidaten die niet op een vso-school zitten. Van de vso-kandidaten moet alles op 1 april 2023 gereed zijn, maar hoeft niets te worden opgestuurd.

Het mondeling college-examen duurt in totaal 40 minuten, exclusief de tijd die je krijgt om de casus voor te bereiden.

Tabel 2 overzicht van het mondeling college-examen

opdracht	tijdsduur	deelcijfer	wegingsfactor
casus: tekst vertalen en vragen beantwoorden over vorm, inhoud en achtergrond (in het voorbereidingslokaal)	20 minuten	geen	
vertalen van de voorbereide tekst uit de casus	10 minuten	a	weging: 0,4
vragen beantwoorden over vorm, inhoud en achtergrond van de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde tekst uit de casus	15 minuten	b	weging: 0,4
vragen beantwoorden over de antieke cultuur en de doorwerking daarvan	15 minuten	c	weging: 0,2

5 BEREKENING EINDCIJFER

Het eindcijfer is het gemiddelde van het cijfer voor het centraal examen en het cijfer voor het college-examen.

Eindcijfer: (cijfer centraal examen + cijfer college-examen) gedeeld door 2, afgerond op een heel getal.

Het cijfer voor het college-examen wordt berekend door elk van de deelcijfers te vermenigvuldigen met de bijbehorende wegingsfactor, de resultaten bij elkaar op te tellen en de uitkomst vervolgens af te ronden op 1 decimaal.

Cijfer college-examen: (0,4 keer deelcijfer a + 0,4 keer deelcijfer b + 0,2 keer deelcijfer c), afgerond op 1 decimaal.

BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF 2023

1. DE MINIMUMLIJST

De minimumlijst Latijn bestaat uit drie delen:

- I. vormleer
- II. syntaxis
- III. literaire termen

Deel I en II bevatten een opsomming van de taalkundige verschijnselen die je moet kennen en die niet geannoteerd worden bij de vertaalopgave bij het centraal examen. Deel III bevat een overzicht van literaire termen die door het CvTE bekend worden verondersteld.

De minimumlijst Latijn hanteert de terminologie die ook bij het centraal examen gehanteerd wordt. Zie voor de minimumlijst op Examenblad.nl: [syllabus 2023 Latijnse taal en cultuur](#) p.14-32 voor het centraal examen, en [syllabus 2022 Latijnse taal en cultuur](#) p.15-39 voor het mondeling college-examen.

2. DE EXAMENPENZA

De met een asterisk (*) gemarkeerde passages worden in vertaling gelezen.

Pensum voor het centraal examen

Zie ook [syllabus 2023 Latijnse taal en cultuur](#) p.6

Kernauteur: Ovidius

Genre: Epos

Aanbevolen editie: *Metamorphoses*, ed. R. Tarrant, P. Ovidi Nasonis *Metamorphoses*, Oxford 2004 (OCT).

Rode draad: misleiding en misverstand

Metamorphoses

- *2.534-632 Corvus en Cornix: straf voor wie de waarheid spreekt
- 2.680-707 Battus' verraad gestraft
- *2.708-796 Aglauros perst Mercurius af; Minerva laat Jaloezie op haar los
- 2.797-835 Aglauros gestraft voor haar afpersing
- 3.256-315 Semele bedrogen door Hera
- 3.351-401 Hera misleid door Echo; misverstand tussen Echo en Narcissus
- *3.402-510 Narcissus in verwarring door zijn spiegelbeeld
- 4.55-166 Pyramus en Thisbe: dood door misverstand
- *7.661-689 Cephalus onthaald op Aegina
- 7.690-752 Cephalus vermomt zich en stelt Procris op de proef
- *7.753-793 Uitweiding over Cephalus' hond Lelaps
- 7.794-863 Cephalus doodt Procris door misverstand op misverstand (t/m *memorabat*)
- *8.879-9.100 Acheloüs wordt ondanks zijn misleiding door Hercules verslagen
- 9.101-162 Hercules doodt Nessus, die dankzij bedrog wraak neemt
- *9.163-234 Hercules noemt zijn heldendaden op en doodt de onschuldige Lichas
- *9.235-284 Hercules' apotheose; overgang naar zijn geboorteverhaal
- 9.285-323 Hercules' moeizame geboorte loopt dankzij een list goed af
- *11.573-649 Juno wil Alcyone laten weten dat haar man Ceyx is verdronken
- 11.650-670 Morpheus neemt de gedaante van Ceyx aan en bezoekt Alcyone
- *11.671-709 Alcyone rouwt
- 11.710-748 Alcyone met Ceyx herenigd
- 12.39-63 Fama

Teksten ter vergelijking

*Ovidius, *Ars Amatoria* 3.685-746: Cephalus en Procris

*Homerus, *Odyssee* 19.535-569: De twee droompoorten

*Vergilius, *Aeneis* 4.174-188: Fama

Pensum voor het mondeling college-examen

Zie ook [syllabus 2022 Latijnse taal en cultuur](#) p.5-6

Kernauteur: Plinius, schaduwauteur Martialis

Genre: Epistolografie

Aanbevolen edities:

- R.A.B. Mynors: C. Plini Caecili Secundi Epistularum libri decem. Oxford 1963.
 - R.A.B. Mynors: XII Panegyrici Latini. Oxford 1964.
 - D.R. Shackleton Bailey: M. Valerii Martialis Epigrammata. Stuttgart 1990.
- Rode draad: "Over leven onder de keizers"

Plinius, Panegyricus

- 1 opening en gebed tot Jupiter
- *26-28 de keizer toont zich genereus jegens (de kinderen van) het plebs
- 52-53 de grootsheid van de keizer valt op door vergelijking met vorige keizers
- *54-55 de keizer is veel bescheidener dan vorige keizers
- *81-82 zelfs uit de vrijetijdsbesteding van de keizer blijkt zijn morele verhevenheid
- 94-95 dank aan Jupiter en de senaat

Plinius, brieven

- 1.1 het voornemen tot publicatie
- *1.10 Plinius' drukke bezigheden houden hem af van zelfontplooiing
- *2.1 rouw om de dood van een gewaardeerde vriend
- *3.11 Plinius helpt zijn vrienden ook in gevaarlijke tijden
- *3.13 over zijn eigen Panegyricus
- 3.16 heldendaden van de dappere Arria
- *3.18 over zijn eigen Panegyricus
- *3.20 verkiezingen in de senaat en de vrijheid om over politiek te spreken
- 3.21 de dood van Martialis
- *4.8 zijn benoeming tot augur
- *4.9 zijn verdediging van Bassus, oud-gouverneur van Bithynië
- *4.11 wandaden van Domitianus
- *4.17 Plinius' carrière geholpen door een oudere senator
- *4.24 mijmering over de wisselende fortuin
- *5.20 Plinius is trots op zijn verdediging van Varenus, oud-gouverneur van Bithynië
- *6.2 zijn politieke tegenstander Regulus
- 6.16 de uitbarsting van de Vesuvius
- *6.20 Plinius' eigen avonturen bij de uitbarsting van de Vesuvius
- *6.27 advies aan nieuwe consul over een dankrede tot Trajanus
- *6.33 Plinius in zijn nopjes over een recente redevoeering
- 7.5 mist zijn echtgenote, vindt troost in werk
- *8.6 ergernis over een monument voor een ex-slaaf
- 8.24 advies aan de nieuwe gouverneur van Achaëa
- *9.19 hoe grote Romeinen herinnerd moeten worden
- 9.36 zijn dagindeling in de zomer
- *9.40 zijn dagindeling in de winter
- *10.4 Plinius beveelt een vriend aan voor het senatorschap
- *10.8-9 Plinius wil een standbeeld oprichten voor Trajanus
- 10.96 onzekerheid over hoe om te gaan met christenen
- *10.97 Trajanus' antwoord

Martialis

- *De Sp. 1 lof voor het Colosseum
- De Sp. 2 lof voor de keizer
- 1.1 introductie bij de lezer
- 1.13 lof voor Arria
- 1.117 de waarde van Martialis' dichtkunst
- 2.64 beroepskeuze wordt uitgesteld
- *2.91-92 verzoek om het ius trium natorum
- 3.38 levensonderhoud in Rome
- 5.13 wat Martialis waard is
- 5.15 de grappen van Martialis
- *5.19 lof voor Domitianus
- *6.35 breedsprakigheid
- 7.61 Domitianus maakt de straten van Rome weer toegankelijk

*8.26	Domitianus' venationes
8.39	het paleis van Domitianus
8.65	een triomfboog voor Domitianus
*8.70	Nerva als literair talent
*8.82	lof voor Domitianus
9.91	lof voor Domitianus
*10.6-7	lof voor Trajanus
10.20	lof voor Plinius
10.72	lof voor Trajanus
*11.3	Martialis wil een Maecenas
*11.4	gebed voor Nerva en de senaat
11.5	Nerva's plaats in de geschiedenis
*12.8-9	lof voor Trajanus

3. ACHTERGRONDKENNIS BIJ ELK VAN BEIDE PENZA

Een korte omschrijving van de achtergrondkennis die hoort bij elk pensum, staat in [syllabus 2023 Latijnse taal en cultuur](#) p.6-9 voor het centraal examen, en [syllabus 2022 Latijnse taal en cultuur](#) p.6-10 voor het mondeling college-examen. Deze syllabi zijn te vinden op [Examenblad.nl](#).

BIJLAGE 2 VOORBLAD

VERSLAG

Latijnse taal en cultuur staatsexamen vwo

(inzenden vóór 1 april 2023)

Persoonsgegevens

Voornaam en achternaam:

Examen Dienst (ED)-nummer:

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

[cvte.nl](https://www.cvte.nl)

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklatype. [Centraleeindtoetspo.nl](https://www.centraleeindtoetspo.nl)

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs. [Examenblad.nl](https://www.Examenblad.nl)

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen. [Staatsexamensvo.nl](https://www.Staatsexamensvo.nl)

 Centrale examens middelbaar beroeps-onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma. [Examenbladmbo.nl](https://www.Examenbladmbo.nl)

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding. [Staatsexamensntz.nl](https://www.Staatsexamensntz.nl)